

Theo đường lối đổi mới của Đảng, chúng ta đã xóa bỏ cơ chế quan liêu bao cấp, đang từng bước xây dựng và phát triển nền kinh tế nhiều thành phần, định hướng XHCN, vận hành theo cơ chế thị trường.

Một vấn đề quan trọng bức xúc, có tính chất thời sự hiện nay là quản lý nhà nước như thế nào trong nền kinh tế thị trường của chúng ta. Bài viết này chỉ đề cập đến một số khía cạnh quan trọng nhất của vấn đề trên.

1. Vai trò quản lý của nhà nước trong nền kinh tế thị trường

Có thể nói, trên thế giới ngày nay không có một nước nào mà không có sự can thiệp của nhà nước vào các hoạt động kinh tế. Sự khác nhau giữa các nước trong lĩnh vực này có chăng là ở mục tiêu, biện pháp, các giải pháp xử lý trong việc điều tiết, kiểm soát kinh tế thị trường mà thôi.

Chúng ta chủ trương xóa bỏ cơ chế quan liêu bao cấp, chuyển sang kinh tế thị trường không có nghĩa là sẽ giảm vai trò quản lý của nhà nước mà trái lại, phải tăng cường và đổi mới quản lý của nhà nước cho phù hợp đặc điểm và các qui luật vốn có của kinh tế thị trường, tạo mọi điều kiện và khuyến khích các thành phần kinh tế phát triển theo định hướng như ta mong muốn. Nói tăng cường quản lý nhà nước đối với thị trường cũng không có nghĩa là quay trở lại cơ chế quan liêu bao cấp của thời đã qua mà cốt lõi của vấn đề là ở chỗ cải tiến, đổi mới quản lý nhà nước nhằm xóa bỏ mọi "lực cản", tạo điều kiện thuận lợi cho kinh tế thị trường phát triển, bảo đảm nền kinh tế phát triển có định hướng, không chệch hướng với đường lối, chiến lược kinh tế của nhà nước.

2. Xây dựng hành lang pháp luật, xóa bỏ "cơ chế xin - cho"

Trong cơ chế quan liêu bao cấp, mọi hoạt động kinh tế, từ ví mô đến ví mô, từ cây kim sợi chỉ, dao cạo râu đến xăng dầu, sắt thép đều nằm trong một kế hoạch thống nhất được vạch ra một cách chủ quan, duy ý chí, không tính đến, hoặc không thừa nhận tính khách quan của qui luật giá trị và các qui luật kinh tế khác. Từ cơ chế này, mọi hoạt động kinh tế, dù lớn nhỏ, bất kỳ thuộc lĩnh vực nào muốn triển khai hoạt động sản xuất kinh doanh đều phải xin phép, xin phê chuẩn (xin) và nhất thiết phải được cho phép, được phê chuẩn (cho) thì mới được phép tiến hành. Có thể gọi nôm na là "cơ chế xin - cho". Khi chuyển sang cơ chế thị trường, quản lý của nhà nước không còn mang tính chất hành chính thuần túy mà là ở chỗ, nhà nước phải kiến tạo một hành lang pháp luật rõ ràng, dứt khoát: Cái gì chỉ thuộc nhà nước làm, cái gì cấm làm, cái gì cấm xuất khẩu,

VAI TRÒ NHÀ NƯỚC TRONG VIỆC XÂY DỰNG HÀNH LANG PHÁP LUẬT KHUYẾN KHÍCH CẠNH TRANH HẠN CHẾ ĐỘC QUYỀN

PTS. PHẠM MINH TRÍ

cấm nhập khẩu v.v.. Tất cả những gì thuộc "cấm, kỵ" đều được qui định trong một hành lang pháp lý rõ ràng. Ngoài ra, nhà nước khuyến khích mọi hoạt động sản xuất kinh doanh thuộc các thành phần kinh tế tự do kinh doanh trong khuôn khổ pháp luật, nghĩa là được quyền tự do làm những cái pháp luật không cấm, đăng ký hành nghề và đóng thuế đầy đủ theo qui định của nhà nước, không trốn thuế, lậu thuế, khai man thuế, hành nghề đúng pháp luật. Trong điều kiện đó, các thành phần kinh tế sẽ chủ động tính toán và định hướng kinh doanh có lợi cho mình trong khoảng rộng mệnh mông trên thị trường được pháp luật công nhận. Trên cơ sở đó, cơ chế "xin - cho" lỗi thời đã từng gây nhiều phiền phức, nảy sinh không ít tiêu cực sẽ dần dần bị xóa bỏ. Từ đây, sẽ phân rõ ranh giới: pháp luật và thị trường, tự do kinh doanh trong khuôn khổ pháp luật. Các chính sách, đòn bẩy kinh tế của nhà nước và các quy luật kinh tế khách quan của kinh tế thị trường sẽ điều tiết mọi hoạt động sản xuất kinh doanh, điều chỉnh quan hệ cung cầu trên thị trường. Trong khi làm chức năng xây dựng các chính sách, đòn bẩy kinh tế, kiến tạo khuôn khổ pháp luật, tạo mọi điều kiện thuận lợi và khuyến khích các thành phần kinh tế tham gia các hoạt động sản xuất kinh doanh, nhà nước đã đóng vai trò quan trọng thật sự trong kinh tế thị trường.

3. Tạo điều kiện thuận lợi cho các thành phần kinh tế phát triển, khuyến khích cạnh tranh, xóa bỏ độc quyền

Trên cơ sở định hướng chiến lược lâu dài đã được hoạch định, bằng các chính sách, biện pháp, đòn bẩy kinh tế, nhà nước can thiệp vào kinh tế thị trường theo những mục tiêu nhất định. Với vai trò này, quản lý nhà nước có thể tạo mọi điều kiện cho các thành phần kinh tế phát triển, cùng bình đẳng trước pháp luật, khuyến khích cạnh tranh lành mạnh giữa các doanh nghiệp sản xuất kinh doanh, xóa bỏ độc quyền, xóa bỏ những đặc quyền dành riêng cho doanh nghiệp này, doanh nghiệp khác. Nhà nước tạo điều kiện cho mọi người đều được tự do kinh doanh trong khuôn khổ pháp luật, bình đẳng trước pháp luật. Ở đây, chức

năng quản lý của nhà nước không những có tính chất hành chính mà còn mang tính kinh tế, vừa hành chính, vừa kinh tế.

Trong điều kiện nền kinh tế thị trường của ta hiện nay có vấn đề quan điểm đánh giá khác nhau đối với khu vực kinh tế quốc doanh và khu vực kinh tế tư nhân. Có khuynh hướng đánh giá thiếu khách quan đối với khu vực kinh tế quốc doanh là khu vực chỉ chiếm tỷ lệ khoảng 40% tổng sản phẩm xã hội (GDP) nhưng lại đóng góp hơn 70% nguồn thu ngân sách nhà nước (năm 1992), cho rằng, khu vực kinh tế này làm ăn không hiệu quả, chỉ toàn thua lỗ, nợ nần (thực ra, số này chỉ chiếm hơn 20% số doanh nghiệp nhà nước), hoặc có khuynh hướng thổi phồng vai trò của khu vực kinh tế tư nhân, xem như là phương thức duy nhất cho sự cất cánh kinh tế của ta, trong khi khu vực này còn rất manh mún, đóng góp cho ngân sách nhà nước chưa tương xứng với qui mô hoạt động kinh doanh của khu vực này.

Theo tôi, cả 2 khuynh hướng, đều không đúng và không phù hợp với tình hình thực tế của ta hiện nay.

Trong kinh tế thị trường, độc quyền đối lập với cạnh tranh, triệt tiêu cạnh tranh, mặc dù độc quyền được sản sinh từ cạnh tranh. Nhưng trong kinh tế thị trường cạnh tranh lành mạnh giữa các doanh nghiệp sản xuất kinh doanh có xu hướng thúc đẩy tiết kiệm chi phí, hạ giá thành, cải tiến kỹ thuật, mẫu mã, nâng cao chất lượng hàng hóa và nói chung, có lợi cho sản xuất và tiêu dùng, là yếu tố thúc đẩy sản xuất, có lợi cho người tiêu dùng và xã hội. Bằng đồng tiền của mình người tiêu dùng bỏ phiếu lựa chọn cho mình những hàng hóa có chất lượng tốt, giá cả phải chăng.

Còn độc quyền sẽ sinh ra "cư quyền", thao túng thị trường, thủ tiêu cạnh tranh, tức là thủ tiêu cải tiến kỹ thuật và nâng cao chất lượng hàng hóa, nâng giá cả tùy tiện, bất lợi cho người tiêu dùng và cũng không được chấp nhận trong kinh tế thị trường. Kinh tế thị trường không chấp nhận độc quyền, xem kẻ độc quyền như người chơi không đúng luật. Cũng chính vì vậy mà nhiều nước trên thế giới có luật chống độc quyền ♣